

Edo Škulj

PESMARICE SLOVENSКИH PROTESTANTOV 16. STOLETJA

Slovenski protestantski voditelji so v kratkem obdobju 45 let (1550–1595) natisnili nič manj kot 56 knjig (Berčič, 1968), večinoma verske vsebine, med drugim leta 1584 celotno *Sveto pismo* v dokončnem prevodu Jurija Dalmatina. Od teh 56 knjig jih kar osem ima glasbene note, kar je natanko ena sedmina vseh tiskov. Še več: že prva slovenska knjiga, *Catechismus* iz leta 1550, ima šest katekizemskih pesmi in litanije, vse z notami. Teh osem knjig z notami je zelo različnih (Škulj, 2000). Že na prvi pogled jih lahko razdelimo na dve enaki skupini. V prvi skupini so priložnostni tiski ali tiski z drugim, ne prvotno glasbenim namenom, ki imajo tudi pesmi z notami; v drugi skupini pa so prave pesmarice. V tem članku bi upoštevali samo te prave pesmarice, ki so imele skupen naslov: *Eni psalmi, ta celi catechismus* 1567 oziroma obrnjeno *Ta celi catechismus, eni psalmi* 1574, 1584, 1595.

ENI PSALMI, TA CELI CATEHISMUS 1567

Prva pesmarica slovenskih protestantov ima najprej slovenski naslov: *Eni psalmi, ta celi catechismus inu tih vekših godij stare inu nove krščanske pejsni od P. Truberja, S. Krelja inu od drugih zložene, druguč popravljene inu pobulšane [...] V Tibingi M. D. LXVII.* Vmes je naslov v nemščini in v gotici: *Der gantz Catechismus, ettlich Psalm, Christliche Gesäng, die man auff den fürnembsten Festen singet, in der Windischen Sprach, zum andern Corrigirt unnd gemehret.* Pod nemškim naslovom je latinski moto: »Deut. 31. Scribite vobis canticum istud, et docete filios Israel: ut memoriter teneant, et ore decantent, et sit mihi

carmen istud pro testimonio inter filios Israel.« V sodobnem prevodu: »Zdaj si torej napišite to pesem in nauči jo Izraelove sinove, položi jim jo v usta, da mi bo ta pesem za pričó proti Izraelovim sinovom.« (5 Mz 31,19.)

Na drugi strani je slovenski uvod: »Gospud Bug hoče nekar le samuč skuzi tu pismu, pridigovane inu te s. zakramente, temuč tudi s tejm petjem te ludi h pravi veri perpraviti. Obtú je tim enim prerokom, možem, ženom, divici Mariji inu drugim vernim sujga s. duha dar podejlil, de so te potrebníše krščanske navuke, trošte inu molitve v pejsni zlužili, de se tih istih ti mladi inu preprosti ležej navuče inu zamerkajo. Natu vi, muji lubi Kranci inu Sloveni, pujte le–te pejsni v cerkvi inu doma zastopnu iz srca, rezmislite, kaj vsaka beseda, nekar, kar ta viža oli štima v sebi drži. Ne tulite, ne bledite nezastopnu, prez vere inu prez vse andohti koker ti farji, menihi inu nune ta latinski psalter le zavolo trebuha. Perložite h tim besedom cilu srce, molite, prosite, hvalite prov Boga! Inu de po tih besedah, kir so v le-tih pejsnih, verujete, Bogu služite, vaš stan inu leben pelate inu držite. H timu daj Bug sujga Duha inu pomuč. Amen. Vaš Truber.« (Rupel, 1934/1966:201-202.)

Sledi posvetilo Juriju Khislu, v nemščini in gotici. Med drugim pravi: »Plemenitemu in spoštovanemu gospodiču Juriju Khislu s Fužin in Razborja, zakupniku v Višnji gori itd. Milost in mir od Boga po Kristusu [...] Glasba in petje ob pravilnem in pobožnem izvajanju pripravljata namreč človeška srca k pobožnosti in k notranjemu krščanskemu veselju. David je s psalmi in harfo krepčal Savla v njegovih težkih skušnjavah in hudičevih mukah. Elizeja je glasba spodbujala k prerokovanju. In tudi sami izkušamo, da postanemo mnogo bolj željni in zbrani za molitev, za poslušanje Božje besede, za pridiganje in sprejem sv. zakramenta, če v cerkvi vneto pojo ob spremljavi inštrumentov ali brez njih. In kadarkoli so v Ljubljani v cerkvi peli Nun bitten wir den heiligen Geyst ali Oča, Sin, Duh, nebeški Kral itd. peteroglasno ob spremljavi regala, pozavne, cinka in šalmaja, sem vsakokrat v sebi občutil posebno veselje, pobožnost, ljubezen, željo in resnobo do pridiganja in molitve [...] Zapisano v Deredingenu na dan sv. Jurija leta 1567. Tvoj zvesti služabnik Primož Trubar.«

Eni psalmi, ta celi catechismus 1567 so ohranjeni v enem samem nepopolnem izvodu. Ohranjeni sta le prva in šesta tiskarska pola po 16 strani. Na 1. strani je naslovnica, na 2. slovenski uvod, na straneh 3–7 je nemško posvetilo, 8. stran pa je prazna. Nato začne številčenje, ki gre od 1 do 8. Na straneh 1–2 je prva pesem iz *Catechismusa* 1550, ki se zdaj imenuje *Ena pejsen iz s. Stariga Pisma*, na straneh 6–8 pa druga pesem, ki ima zdaj naslov *Te stare deset zapuvidi*. Strani 9–72 niso ohranjene. Šesta pola ima oštevilčene strani od 73 do 88. Na strani 73 je konec neke molitve; na straneh 74–87 je himna *S. Ambroža inu Avgušтина vera inu hvala božja*, na strani 88 pa je začetek pesmi *Na božični dan, od Kristusovega rojstva*. To je vse.

»Trubarjeva pesmarica iz 1567 je ena najbolj redkih knjig iz obdobja začetkov slovenske književnosti v 16. stoletju.« V knjižnici župnišča St. Mang v Kemptnu je knjigo leta 1951 odkril Mirko Rupel. »Do takrat sta o obstoju knjige pričala samo Trubarjevo posvetilo v pesmarici iz 1574, ki je bilo datirano z letnico 1567, in Dalmatinova omemba v posvetilu pesmarici iz 1584 [...] Kakšna je bila knjiga v celoti, moremo sklepati samo po primerjavi s kasnejšimi izdajami pesmaric. Pri tem je odločujoče pomembna zanimiva podobnost med ohranjenim fragmentom naše pesmarice in njeno naslednjo izdajo iz leta 1574. V obeh knjigah so v enakem zapovrstju in na istih straneh objavljena ista besedila. Zato bo verjetno obveljala sodba, da je bila, kar zadeva izbor pesmi, pesmarica 1567 enaka pesmarici 1574.« (Berčič, 1967b.)

TA CELI CATEHISMUS, ENI PSALMI 1574

Druga pesmarica slovenskih protestantov ima najprej slovenski naslov: *Ta celi catechismus, eni psalmi inu teh vekših godij stare in nove krščanske pejsni od P. Truberja, S. Krelja inu od drugih zložene, tretič popravlene inu pobulšane [...] V Tibingi 1574*. Vmes je nemški naslov: *Der gantz Catechismus, etliche Psalmen, und Christliche Gesäng, die man auff den fürnembsten Festen singet, in der Windischen Sprach. Zum dritten mal corrigiert und gemehrt*. Pod nemškim naslovom je latinski moto iz Pete Mojzesove knjige: »Deut. 31. Scribite vobis canticum istud, et docete filios Israel: ut memoriter teneant, et ore decantent. Et sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.« V sodobnem prevodu:

»Zdaj si torej napišite to pesem in nauči jo Izraelove sinove, položi jim jo v usta, da mi bo ta pesem za pričo proti Izraelovim sinovom.« (5 Mz 31,19.)

Iz vsega besedila je jasno, da sta obe naslovnici popolnoma enaki razen tega, da leta 1567 pravi »zum andern corrigirt«, leta 1574 pa piše »zum dritten mal corrigiert«. Sicer pa sploh ni jasno, kdaj so bile leta 1567 pesmi drugič in leta 1574 tretjič popravljene. Zaenkrat je edina rešitev ta, da Trubar kot prvo popravljanje ali sploh izdajanje šteje pač *Catechismus* 1550.

Obe izdaji – 1567 in 1574 – sta popolnoma enaki, saj so iste pesmi na istih straneh, kar je razvidno iz ohranjenih pol starejše pesmarice. Vendar ne gre za ponatis, kot da bi bil ohranjen tiskarski stavek, ampak je na novo postavljen. To je razvidno iz različnih črk in tudi iz popravkov, npr. omenjena »corrigirt« in »corrigiert«.

Tudi v tej pesmarici naslovnici sledi slovenski uvod v latinici, nato nemško posvetilo v gotici. Zanimivo, da je ohranjen celo stari datum: »Zapisano v Derendignu na dan sv. Jurija leta 1567.« Manjša razlika je samo pri Trubarjevem podpisu, ki ima v novejši izdaji dostavek: »Kranjec, tukajšnji župnik.« Pač pa je nov Trubarjev esej na straneh 9–16 o vlogi cerkvenega petja: *Pričovane, de tu petje v cerkvi, kadar se zastopnu iz srca poje, Bogu dopade inu je pridnu tim mladim ludem*. To *Pričovane* bosta iz spoštovanja do Trubarja nespremenjeno ponatisnili obe naslednji pesmarici: 1584 in 1595 (Lampe, 1894: 41–44). Trubar med drugim o svojem delu piše: »Za tiga volo sem jest z drugimi tudi le–te duhovske pejsni skuzi božjo milost, pomuč inu dar s. duha vkupe spravil, de ti mladi, preprosti se tejm ležej mogo tiga katehisma navučiti inu zastopiti inu de vejdo, za čes volo je Kristus človik ratal, umrl, od smrti vstal, v nebesa šal, sujga s. duha k nom poslal inu te ene psalme; ti nas vižajo inu vuče raven tiga očanaša, koku inu zakaj imamo Boga prositi.« (Rupel, 1934/1966:203.)

Pred *Pričovanjem* je posvetilo Juriju Khislu, in sicer v nemščini in v gotici, ki je po vsebini enako prejšnji pesmarici. Razlikuje se le po posameznih besedah in pri Trubarjevem podpisu, kjer je dodano, da je »Kranjec« in »Tukajšnji župnik«.

Pesmarica obsega 169 strani. Na 169. strani začne *Register*, ki se nadaljuje do 171. Na straneh 172–174 je:

»Pregledane, v tim drukanu.

V ti prvi pejsni v tituli za Pejsenis, berite pejsen iz S. Pisma. V tim CXXX. psalmi za globošini, berite globočini, inu potle v tim istim Psalmi za risenične berite resnične. V tih drugih bukvicah, v katerih je tiga Gospudi Brentia kratki Catechisem, v tih prvih trijih pognih, je vti nemščini inu v tim slovenskim od dweju mladiv Slovencoma, kir sta na mujim mejstu corrigirala dosti inu preveč pregledanu, ali tu istu vsaki zastopni Sloven more sam lahku popraviti inu zastopiti, de so ti eni puhštabi prestavljeni.

Inu potehmal je meni vejdejoč, de ti eni bukvarji inu vezarji te slovenske bukve predragu prodajo, zatu tih ti bozi ne kupujo inu bodo zadržane, obtu ima vsaki vejdiiti, de tacih slovenskih bukvih v Tibingi, kir so prez not, nejso pejsni, se vsakimu štiri pogne, v ti slovenski deželi pak tri, ampak le–tih samih, kir so s tejmi notami, v Tibingi le tri, v slovenski deželi le dva za en krajcar prodajo. Buli oli lažeši kup se ne mogo drukati. Tu tolmačene, pisane izlage inu zlage se vom Slovenom zabston sturi. Zatu Boga hvalite inu prosite, de taku delu gre posreči, Bogu na čast inu h timu izveličanu dosti duš. Amen.

Inu jest te bukvarje, kir take bukve vežejo, prosim inu zvejstu opominam, de vzemo od nih pravi, spodobni lon, de ne bodo sacrilegi, cerkovni tatje, s katerimi se Bug silnu srdi inu nje na tim svejtu inu v pekli ostru štrajfa. Pred tejm nje inu nas Jezus Kristus, naš gospud inu izveličar, milostivu obari. Amen. Vaš Primož Truber.« (Rupel, 1934/1966: 208.)

Pesmarica obsega 36 pesmi z napevi, štiri pesmi nimajo napevov, vendar je nakazano, po katerem napevu naj se pojejo, dve pa še tega nimata, in sicer: *Ta stara velikanočna pejsen hudurajmana* in *Ta stara pejsen od S. Duha*. Očitno sta ti dve pesmi predreformacijski; ker jih je ljudstvo znalo na pamet, napev ni bil potreben (Kumer, 1960). Skupaj je torej 42 pesmi.

Poleg šest katekizemskih in litanij iz *Catechismusa* 1550 je še ena veroizpoved in *Doktorja Martina Luterja vera*. Nato so še ene litanije s tremi prošnjami in zahvalna pesem *S. Ambroža inu Avgušтина vera inu hvala božja*. Sledijo pesmi svetih časov, čeprav ne v povsem smiselnem redu. Zanimivo, da ni nobene adventne, pač pa so štiri božične; pozneje je znana pesem *Media vita in morte sumus* (brez slovenskega

podnaslova), ki bi lahko veljala za postno; dve velikonočni, poleg omenjene brez not (Grafenauer, 1942:91-93); dve binkoštni, od katerih je omenjena brez not. Sledijo splošne pesmi, predvsem prepesnitve psalmov, npr. *Molitov izpuvid Davida* (Ps 51) ali *Ta CXXX. Psalm*, ali obredne, npr. za pogreb. Zanimivo, da so tri himne iz *Molitvenega bogoslužja*, kot se po bogoslužni prenovi Drugega vatikanskega koncila imenuje oficij: *Moja duša* za večernice, *Hvaljen* za hvalnice in *Zdaj odpuščaš* za sklepnice. Pomeni, da so te dele oficija peli skupaj v cerkvi.

Ta celi catehismus 1574 je ohranjen v enem samem izvodu. Unikat hranijo v univerzitetni knjižnici v Tübingenu (sig. Gi 377).

TA CELI CATEHISMUS, ENI PSALMI 1584

Tretja pesmarica slovenskih protestantov ima slovenski naslov: *Ta celi catehismus, eni psalmi inu teh vekših godov stare in nove kerščanske peisni od P. Truberja, S. Krelja inu od drugih zložene inu z dostemi lepimi duhovnimi pejsmi pobulšane [...] V Bitembergi, Anno M. D. LXXXIII.* Vmes je vrstica iz *Pisma Kološanom*: »Coloss: 3. Verbum Christi habitet in vobis abundanter: in omni sapientia, docentes et commonentes vosmetipsos in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus, in gratia canentes in cordibus vestri Deo.« V sodobnem prevodu: »Kristusova beseda naj bogato prebiva med vami. V vsej modrosti se med seboj poučujte in spodbujajte. S psalmi, hvalnicami in duhovnimi pesmimi v svojih srcih hvaležno prepevajte Bogu.« (Kol 3,16.) Zanimivo, da pesmarica nima nemškega podnaslova. Avtor sicer na naslovnici ni naveden, vendar je jasno, da je Jurij Dalmatin, ki je podpisan pod posvetilom Juriju Khislu.

Na tretji strani je omenjeno Dalmatinovo posvetilo Juriju Khislu v nemščini. O svojem delu med drugim pravi: »Plemenitemu in pravičnemu gospodu Juriju Khislu s Fužin in Konjic, dednemu deželnemu lovskemu mojstru Kranjske in Slovenske marke, upravičenemu dediču knežje grofije Goriške, knežje presvitlosti nadvojvoda Karla Avstrijskega itd. regimentni svetnik itd. mojemu milostnemu gospodu in patronu [...] Izvodi pesmarice večkrat omenjenega gospoda Trubarja, ki so izšli v tisku leta 67-ega v slavnem imenu Vašega blagorodja, pa so že zdavnaj pošli; zbral sem torej večji del

starih in novih slovenskih pesmi in ker se mi je tukaj ponudila prilika, sem jih z lepimi podobami, okviri, notami in pisavo dal natisniti na svoje stroške in jih pokorno posvetil Vašemu blagorodju: ne samo zato, ker je prejšnja slovenska pesmarica gospoda Primoža bila posvečena Vašemu blagorodju in se torej že zato spodobi, da izide ta povečana in pomnožena zopet pod istim krščanskim slavnim imenom Vašega blagorodja kot njenega pravega lastnika in patrona, marveč tudi zato, ker sem hotel pokazati svojo hvaležnost in vdanost za mnogoterne dobrote, ki sta mi jih izkazala Vaše blagorodje in še zlasti Vaš dragi gospod oče, posebno takrat, ko me je slavni in častiti deželni odbor kranjski milostno poklical za pridigarja v Ljubljano. Ponižno in z vso vnemo prosim, da bi Vašemu blagorodju to moje in drugih poštenih kristjanov prizadevanje in dobra namera, ki smo se trudili s to slovensko pesmaričico, bila pogodu in da bi sprejelo moje ponižno posvetilo te pomnožene pesmaričice z isto milostjo kakor prvo [...] Dano v Wittenbergu, na novega leta dan v začetku 84-ega leta. M. Jurij Dalmatin.« (Rupel, 1934/1966:345-347.)

Posebej je treba omeniti, da je s tiskarskega vidika Dalmatinova pesmarica daleč najlepša od vseh slovenskih protestantskih tiskov z notami prav zaradi lepih podob in okvirjev, ki krasijo vsako stran.

Dalmatinova pesmarica ima 62 napevov. Iz pesmarice 1574, ki je imela 36 napevov, jih je sprejel 29. Zanimivo, da je izpustil sedem napevov, ki so tako samo v pesmarici 1574. Sicer pa je sprejel vseh sedem napevov iz *Catechismusa 1550* in še *Eno dubovsko pejsen 1567*, ki so že bili v pesmarici 1574. Na novo pa je sprejel vse štiri napeve iz *Treh dubovskih pejsni 1575* in *Ta prvi psalm 1579*. Tako imamo 34 napevov, kar 28 pa je novih! To je skoraj polovica. Tričetrť novih napevov, to je 21, ima Dalmatinovo besedilo. Ostali so anonimni, eden je prevod iz stare srednjeveške himne *Patris sapientia*. Vsi napevi iz pesmarice 1584 so prišli v pesmarico 1595. Tako je pesmarica 1584 do takrat najbolj popolna slovenska protestantska pesmarica. Tudi z jezikovnega in glasbenega vidika je najboljša pesmarica.

Ta celi catechismus, eni psalmi 1584 je ohranjen v 11 izvodih, in sicer dva v Ljubljani, po eden pa v naslednjih mestih: Berlin, Bruselj, Dresden, København, London, München, Wittenberg, Wolfenbüttel, Zagreb. Leta 1984 – ob 400. obletnici – je v Ljubljani izšel reprint.

TA CELI CATEHISMUS, ENI PSALMI 1595

Četrta pesmarica slovenskih protestantov ima slovenski naslov: *Ta celi catehismus, eni psalmi inu teh vekših godov, stare in nove kerščanske peisni od P. Truberja, S. Krelja, Jurja Dalmatina inu od drugih zložena inu z dostemi lepimi duhovnimi pejsmi pobulšane [...] Tubingen, Skuzi Georga Gruppenbacha, Anno 1595.* Naslov je pravzaprav enak onemu iz prejšnje pesmarice, le da je dodan Jurij Dalmatin. Vmes je kot v prejšnji pesmarici vrstica iz Pisma Kološanom: »Coloss: 3. Verbum Christi habitet in vobis abundanter: in omni sapientia, docentes et commoentes vosmetipsos in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus, in gratia canentes in cordibus vestri Deo.« V sodobnem prevodu: »Kristusova beseda naj bogato prebiva med vami. V vsej modrosti se med seboj poučujte in spodbujajte. S psalmi, hvalnicami in duhovnimi pesmimi v svojih srcih hvaležno prepevajte Bogu.« (Kol 3,16.)

Tudi ta, kot pesmarica 1584, nima nemškega podnaslova. Kot v prejšnji pesmarici avtor na naslovnici ni naveden, vendar je jasno, da je Felicijan Trubar, Primožev sin, ki je podpisan pod posvetilom Juriju Khislu. V njem med drugim piše: »Blagorodni baron, milostni gospod! Tale knjižica psalmov, ki jo je prvotno priredil moj dragi oče v slovenskem jeziku po nemških duhovnih pesmih presvetlega Božjega moža, gospoda Martina Lutra, in drugih pobožnih mož ter jo posvetil Vaši milosti, je pošla ob velikem veselju in koristi. Razveselila je mnogo pobožnih src, jih okrepila v spoznani resnici in jih pripravila k veri ne samo v naši domovini, ampak do koder sega slovenski jezik [...] Taki in podobni vzroki so napotili častitega gospoda, pokojnega magistra Jurija Dalmatina, da je na novo dal v tisk pesmarico zgoraj omenjenega mojega pokojnega očeta, dodavši ji še nekaj drugih duhovnih pesmi. Prav kakor moj oče jo je vdano posvetil Vaši milosti.

Ko pa so tudi ti primerki po večini in ne brez koristi za Cerkev pošli, sem menil, da bi bilo zelo potrebno in v prid Cerkvi, zbrani v slovenskem jeziku za gospoda Kristusa, če bi ob priložnosti, ki se mi je ponudila, izdal pesmaričico zdaj tretjič v tisku in jo pomnožil z mnogimi lepimi duhovnimi pesmimi. Vaši milosti pa, kot pravemu lastniku in zvestemu redniku Cerkve na Kranjskem, svojemu odličnemu, milostnemu gospodu in zavetniku, sem jo moral in hotel

posvetiti, da bi s tem dokazal svojo vdano hvaležnost za vse imenitne in velike dobrote, ki jih je Vaša milost mnogo in milostno izkazala iz prave junaške vneme vsej krščanski reformirani Cerkvi na Kranjskem in obenem tudi meni, nevrednemu cerkvenemu služabniku [...]

Dano v Tübingenu, na dan sv. Katarine 1595. Vaše milosti vdani in poslušni m. Felicijan Trubar.« (Rupel, 1934/1966:392-393.)

Sledi Trubarjevo *Pričovanje* o cerkvenem petju, nato pa takoj začetek prve pesmi iz *Catechismusa* 1550. Paginacija se začne na tem mestu in gre do CCCLV. Notni tisk je jasnejši, črke so večje, celotna pesmarica pa je nekoliko manj pregledna.

Felicijan Trubar je sprejel vseh 62 napevov iz Dalmatinove pesmarice 1584 ter dodal sedem novih. Tako je skupaj 69 napevov. Med novimi napevi je *Marija dečla žegnana*, ki so jo leta 1678 sprejele *Bratovske bukvice* Matija Kastelca, ki je prvi katoliški molitvenik s šestimi napevi. Prva prava katoliška pesmarica je izšla šele leta 1729. Tako Marijina pesem *Marija dečla žegnana*, ki je prepesnjen Magnificat, pne most med protestantskimi in katoliškimi pesmaricami; še več: med zadnjo protestantsko in prvo katoliško pesmarico!

Ta celi catechismus 1595 je ohranjen vsaj v dveh izvodih, od katerih je eden v Ljubljani, drugi pa v Gorici.

SPLOŠNA OPAZOVANJA

Slovenski protestantski voditelji so za svoje pesmi črpali iz nemških predlog, in sicer tako po literarni kot po glasbeni plati. Razlika je v tem, da so bili na literarni plati precej bolj samostojni kot na glasbeni. Večina pesmi so samostojne pesnitve. To velja tudi za tiste pesmi, ki imajo na začetku latinski ali nemški naslov. »Trubar vzame iz nemških pesmaric tekst, ga prevede in brez napeva priobči v slovenski pesmarici; k napevu pa zloži novo, smiselno sorodno pesem, tako da imamo pri teh napevih dvojno besedilo, prevod in samostojno pesnitev.« (Čerin, 1908:133-134.) Slovenski reformatorji niso samo utemeljitelji knjižnega jezika in spretni prevajalci, ampak tudi samostojni pesniki. Zato lahko mnogo besedil slovenskih protestantskih pesmi imamo za izvirne pesnitve. Kakšno delo je

opravi Trubar v prvi knjigi *Catechismus* 1550, je natančno ocenil M. Smolik: »Pomisliti moramo, koliko truda je stalo Trubarja, da je oblikoval v teh pesmi kar 500 (504) verzov v štirih različnih oblikah kitic. Res, da so bile vse povzete po nemških vzorcih, a koliko je bilo treba poskušanja in brušenja posameznih besed, da so se zleile v pesem, ki jo je bilo mogoče peti in ki je bila zvesta tudi hoteni verski vsebini.« (Smolik, 1986:45.)

Mnogo manj samostojni so bili na glasbenem področju. Vsi tisti, ki so do zdaj proučevali slovenske protestantske napeve, so prišli do istih sklepov: Theodor Elze, Evgen Lampe, Josip Mantuani, predvsem pa Josip Čerin, ki je ugotovil, da so vsi napevi vzeti iz nemških predlog, predvsem iz pesmarice Valentina Babsta iz leta 1545. Kljub temu, da je bil Primož Trubar glasbeno dovolj izobražen (Škulj, 1986: 33-34), ne moremo o njem in njegovih sodelavcih govoriti, da bi bili tudi melodisti oziroma skladatelji. »Melodije slovenskih protestantskih pesmaric namreč niso domače slovenske, temveč so brez izjeme vzete iz nemškega protestantskega cerkvenega petja, najsi imajo potem svoj izvor v katoliškem cerkvenem ali pa v nemškem ali češkem narodnem petju. Teh melodij, ki bi bile brezdvomno postale prvi temelj našemu samotvornemu muzikalnemu razvoju, da jih ni ognju izročila protireformacija, slovenska glasbena literatura torej ne more smatrati za svoje.« (Čerin, 1908:228.)

Andrej Rijavec se dotakne istega vprašanja z drugega, narodnostnega zornega kota: »Tako obstaja eno izmed ključnih vprašanj te glasbene sicer vsestransko razgibane dobe do nadaljnjega odprto. Če bi bilo reformaciji usojeno daljše življenje, bi glasbena umetnost na Slovenskem doživela svojo slovenstvo in svojo slovenskost prej, vsekakor pred 19. stoletjem, ko se je samostojna slovenska glasbena kultura v ožjem in zaostrenem pomenu besede začela oblikovati v popolnoma spremenjenih idejnih, družbenih in umetnostnih razmerah.« (Rijavec, 1985:16.)

SEZNAM PESMI PO PESMARICAH

	1567	1574	1584	1595
Ah, koku dolgu, Gospud moj				281
Bodi Bug visoku hvalen			206	
Bug Oča, bodi per nas		111	148	262
Bug, bodi meni milostiv	136	176	305	
Čast inu hvalo mi vsi Bogu dajmo			55	74
Čast ter hvalo daj Bogu		194	331	
Daj mir sedaj, o Gospud Bug				258
Daj mir, o Bug, kerščenikom		155	146	256
Danas je Jezus nam rojen			99	156
Dobru bode timu možu		153	270	
Gospud Bug je moj zvest pastir		164	288	
Hvala bodi Bogu vsak čas			267	441
Hvala Bogu, moj čas je tu			259	427
Hvalimo mi danas Boga	88	86	136	
Jagnje Božje nedolžnu			72	
Jest hvalim, o Bug, tebe		238	396	
Jest verjem v eniga Boga		17	17	23
Jest verujem v Boga Očeta		12	13	15
Jezus je v smrti ječi bil		128	227	
Jezus Kristus Odrešenik, od grehov				235
Jezus Kristus Odrešenik, kir je		53	68	
Jezus ta je od smrti vstal, vragu	99	121	211	
Jezus ta je od smrti vstal, inu je	116			
Kadar bi Bug per nas ne bil			198	337
Kadar je Jezus v nebu šal, je		33	39	52
Kadar je Jezus v nebu šal, svojo		134	237	
Kadar pride puslednji čas			255	422
Kaj žaluješ, srce moje			273	451
Kir hče Bogu služiti		6	10	12
Kriste, kir boš imenovan			246	408
Kristus naš Odrešenik			117	200
Kristusa mi vsi častimo		103	162	
Litania		41	68	104

RAZPRAVE, ŠTUDIJE

Marija dečla žegnana				129
Mi verujemo vsi v eniga Boga	21	28	37	
Mi, kir smo v zli globočini		151	204	345
Minila je vže strašna nuč			241	401
Mojo dušo, Gospud, h tebi			166	292
Naša bramba je Gospud Bug			173	301
Nate sim, o Bug, zavupal			170	297
Ne daj, Oča naš, lubi Bug		110	144	251
Nu pujte, pujte, vsi ludje		1	1	1
O Bug, bodi nam milostiv			181	312
O Bug, ne spi ter ne molči		142	189	322
O Bug, o Bug, veliki Bug		129	157	276
O Bug, zakaj ti dopustiš		184	315	
O Gospud Bug, ti Oča naš, kir sam		163	214	361
O Gospud Bug, ti Oča naš, kir vse			248	411
O Jezu Krist, jest le h tebi			232	384
O Jezus, jest kličem h tebi			235	392
O Jezus Kristus, naš Gospud		94	91	145
O Krist, pravi Sin Božji		229	381	
O ti mogočni, večni Bug			218	366
Oča naš, kir v nebesih sidiš		26	33	44
Oča, Sin, Duh, nebeški kral		25	32	42
Od nebes prido angeli		97	92	149
Poslušaj, človek, rezumej		9	7	7
Poslušajte, kerščeniki			221	370
Poslušajte, vsi človeki			43	57
Pridi, Sveti Duh, lubi Bug		106	141	246
Slednji človek, kir je živ	119	252	417	
Spremimo h grobu tu telu		123	266	436
Srečen, kir se Boga bojiš		149	202	342
Sveti Paul v enim listi		36	48	62
Svetiga Duha mi molimo		103	139	243
Tam per teh vodah Babilon			207	349
Tebe Boga hvalimo		74	58	78
V miri z velikim veseljem			210	354
Vzemi od nas, Gospud Bug				95
Zahvalite Boga, kir je dobrotliv		249	413	

LITERATURA, VIRI

- Berčič, Branko (1967a): Spremna beseda. V *Ena duhovska pejsen, V Tibingi 1567* (reprint: Ljubljana).
- Berčič, Branko (1967b): Spremna beseda. V *Eni psalmi, ta celi catehismus, Tübingen 1567* (reprint: Ljubljana).
- Berčič, Branko (1968): Das slowenische Wort in den Drucken des 16. Jahrhunderts. V *Abhandlungen über die slowenische Reformation, München, 152–265*.
- Čerin, Josip (1908): Pesmi slovenskih protestantskih pesmaric, njih viri in njih poraba v poreformacijskih časih. V *Trubarjev zbornik (Zbornik Matice slovenske X.)*, Ljubljana, 126–244, 284–288.
- Elze, Theodor (1884): Die slovenischen protestantischen Gesangbücher. *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich* 5: 1–39.
- Florjanc, Ivan (1986a): Pesmi slovenskih protestantov v priredbah slovenskih skladateljev. *Cerkveni glasbenik* 79: 126–127.
- Florjanc, Ivan (1986b): Šest pesmi iz Trubarjevega Katekizma. *Cerkveni glasbenik* 79: 62–64.
- Florjanc, Ivan in Edo Škulj (1996): *Slovenski protestantski napevi*, Ljubljana: Družina.
- Grafenauer, Ivan (1942): Ta stara velikonočna pesem. *Čas* 36: 91–93.
- Koruz, Jože (1984): Cerkvene pesmi in pesmarice slovenskih protestantov. V *Ta celi catehismus, V Bitembergi 1584* (reprint: Ljubljana).
- Kumer, Zmaga (1958): Slovenske prireditve srednjeveške božične pesmi »Puer natus in Betlehem«. V *Razprave SAZU*, Ljubljana, 67–164.
- Kumer, Zmaga (1960): Predreformacijsko izročilo v slovenskih protestantskih pesmaricah in poznejšem razvoju. *Slovenski etnolog* 13: 41–64; 14: 115–130.
- Lampe, Evgen (1894): Najstarejše slovenske pesmarice. *Cerkveni glasbenik* 17: 33–37, 41–44, 49–54, 65–68, 76–77.
- Mantuani, Josip (1908): Slovenska pesmaričica: »Tri duhovske pesni«. *Cerkveni glasbenik* 31: 44–47, 50–53, 71–76, 84–88, 97–104.
- Mantuani, Josip (1913): Zgodovinski razvoj slovenske cerkvene pesmi. *Cerkveni glasbenik* 36: 1–3, 9–11, 17–19, 29–31, 41–43, 53–57, 65–68, 81–82, 93–96, 105–107.
- Nadrah, Anton (1969): Cerkvene ljudske pesmi v liturgiji. Ljubljana.
- Oražem, France (1986): Trubarjeve pesmi. *Cerkveni glasbenik* 79: 35–38.

RAZPRAVE, ŠTUDIJE

- Pokorn, Danilo (1986): Pesem slovenskih protestantov. V *Pesmi slovenskih protestantov v priredbah slovenskih skladateljev*, 2–3. Ljubljana: ZKOS
- Rajhman, Jože (1977): Prva slovenska knjiga v luči teoloških, literarno-zgodovinskih, jezikovnih in zgodovinskih raziskav. Ljubljana.
- Rijavec, Andrej (1967): Glasbeno delo na Slovenskem v obdobju protestantizma. Ljubljana: Slovenska matica.
- Rijavec, Andrej (1985): Primož Trubar in glasba protestantizma na Slovenskem. *Cerkveni glasbenik* 78: 13–16.
- Rupel, Mirko (1934/1966): Slovenski protestantski pisci, Ljubljana.
- Rupel, Mirko (1957): Spremnna beseda. V *Ta prvi psalm, 1579* (reprint: Ljubljana).
- Rupel, Mirko (1970): Prva slovenska knjiga. V *Catechismus* (reprint: Ljubljana).
- Smolik, Marijan (1963): Odmev verskih resnic in kontroverz v slovenski cerkveni pesmi od začetkov do konca 18. stoletja, Ljubljana.
- Smolik, Marijan (1986): Trubarjeve katekizemske pesmi. *Cerkveni glasbenik* 79: 38–45.
- Škulj, Edo (1986): Oče prve slovenske pesmarice. *Cerkveni glasbenik* 79: 33–34.
- Škulj, Edo (2000): *Cerkveni ljudski napevi I. Protestantski napevi*. Ljubljana: Družina.